

A 1700/hållbart

Käsittelijä Kestävä Pohjola -valiokunta

Kestävä Pohjola -valiokunnan mietintö, joka koskee
jäsen ehdotusta muovijätteen vähentämisestä Pohjoismaissa

Ehdotus

Kestävä Pohjola -valiokunta ehdottaa, että

Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden ministerineuvostolle,

että se selvittää, miten Pohjoismaat toteuttavat EU-direktiiviä ohuiden muovipussien käytön vähentämiseksi, sekä tunnistaa parhaiten onnistuneita kansallisia ja paikallisia aloitteita.

että se selvittää muovipussit tavalla tai toisella kieltäneiden maiden kieltoon liittyviä kokemuksia.

että se yhdessä yhden tai useamman Pohjoismaan ja panttialan järjestön kanssa laatii yhden tai useampia paikallisia kokeiluja siitä, miten panttia tai muita taloudellisia työkaluja voidaan käyttää muovijätteen keräämisen edistämiseksi ja kohdistaa budjettivaroja siihen.

Kestävä Pohjola -valiokunta ehdottaa, että

Pohjoismaiden neuvosto suosittaa Pohjoismaiden hallituksille,

että ne välittävät ja käyttävät tietoa ja kokemuksia Pohjoismailta, jotka toteuttavat EU-direktiiviä ohuiden muovipussien käytön vähentämiseksi.

että ne kehittävät ja ottavat käyttöön kuluttajille ja tuottajille suunnattuja kannustimia, jotka voivat edistää muovijätteen materiaalikierrätystä.

että ne seuraavat aktiivisesti HELCOMin toimintaohjelmaa merten jätekuorituksen vähentämiseksi ja antavat selonteon toimintaohjelman vaikutuksista Pohjoismaiden neuvoston istunnossa 2018.

että ne tekevät aktiivista kansainvälistä työtä sekä EU:ssa että YK:n asianomaisissa elimissä tavoitteena estää muovijätteen joutumista meriin.

Taustaa

Keskiryhmä on tehnyt ehdotuksen, jossa ehdotetaan biologisesti hajoamattomien materiaalien kieltämistä muovipusseissa, joiden paksuus on alle 50 mikrogrammaa ja vetoisuus alle 10 litraa. Ehdotuksen mukaan Pohjoismaiden tulee myös pyrkiä siihen, että ohuet muovipussit kielletään muissakin Itämeren alueen maissa. Lopuksi ehdotetaan, että luodaan yleisemminkin kannustimia, jotta muovipussien käytöstä vähittäiskaupassa luovuttaisiin.

Ehdotuksen mukaan Pohjoismaiden tulee kieltää mikromuovin käyttö kosmetiikassa, mitä myös sosiaalidemokraattinen ryhmä on ehdottanut (jäsen ehdotus A 1692/hållbart) ja käsitellyt kokouksessaan 25. tammikuuta 2017.

Keskiryhmä muistuttaa, että muovijäte ja muovihuikkaset ovat vaarassa kasaantua ravintoketjussa. Ryhmän mielestä Pohjoismaiden tulee toimia edelläkävijöinä tuotekehityksessä ja materiaalikierrätyksessä sekä ryhtyä järeisiin toimiin muovijätteen vähentämiseksi. Ryhmä viittaa useisiin toimiin, esimerkiksi maksuihin ja kieltoihin, joita on otettu käyttöön kansainvälisesti. Lisäksi ehdotuksessa viitataan EU:n tulevaan muovijätettä koskevaan strategiaan. Muovialan EU-politiikka on kuitenkin hyvin yleispiirteistä, eikä se estä Pohjoismaita toimimasta suunnannäyttäjinä.

Keskiryhmä viittaakin muista maista, esimerkiksi USA:sta, saatuihin kokemuksiin. Kalifornia hyväksyi vuonna 2016 kansanäänestyksessä (52 vs. 48 prosenttia) uuden lain, joka kieltää muovipussien käytön vähittäiskaupassa muutamien harvojen poikkeuksien¹. Eräät muut maat, kuten Irlanti vuonna 2002, ovat määränneet muovipussit maksullisiksi, minkä seurauksena muovipussien käyttö asukasta kohden on vähentynyt 328 muovipussista 14 muovipussiin vuodessa². Ehdotuksessa todetaan Bangladeshin kieltäneen muovipussit vuonna 2002 ja Etelä-Afrikan vuonna 2003. Lisäksi kiello on otettu käyttöön osassa Intiaa ja Ruandaa vuonna 2008. Myös Ranska näyttää kulkevan muiden maiden viitoittamalla tiellä. Se on kieltämässä lisäksi kertakäyttömuokien, -lautasten ja -aterimien käytön.

Valiokunta päätti 2. marraskuuta 2016 pitämässään kokouksessa lähettää ehdotuksen lausuntokierrokselle asianomaisille pohjoismaisille toimijoille. Valiokunnan kokouksessa 25. tammikuuta 2017 sihteeri kertoi, että kaikki alan toimijat eivät ole vastanneet lausuntopyyntöön, minkä takia asian käsittely on viivästynyt.

Lausunnot

Ehdotus on ollut lausuntokierroksella ja siihen on tullut yhteensä 15 vastausta. Ohessa lyhyt tiivistelmä vastauksista:

¹ <http://www.sacbee.com/news/politics-government/capitol-alert/article113898813.html> (luettu 17.02.2017)

² <http://www.housing.gov.ie/environment/waste/plastic-bags/plastic-bag-levy> (luettu 17.02.2017)

Tanskan luonnonsuojeluyhdistys

Tanskan luonnonsuojeluyhdistyksen näkemyksen mukaan tavallisten muovipussien korvaaminen biohajoavilla muovipusseilla ei ole optimaalinen ratkaisu, sillä pussien biohajoavuutta, muuttamista uusiomateriaaliksi tai uusiokäyttöä ei voida taata. Luonnonsuojeluyhdistyksen mukaan muovipussien käyttöä tulee ylipäättään vähentää. Hyvä tapa edetä asiassa olisi siten erilaisten maksujen käyttöönotto. Luonnonsuojeluyhdistys haluaa myös kiinnittää huomiota mikrokuitujen liukenemiseen synteettisten materiaalien pesun yhteydessä, jätevesilietteen laatuksittaisiin sekä ympäristölaatuvaatimuksiin, jotka koskevat mikromuovi- ja polymeerihiukkasten määrää yhdessä litrassa merivettä.

Ahvenanmaan tuottajayhdistys

Ahvenanmaan tuottajayhdistys ei tue suosituksessa esitettyä muovipussien kieltoa, mutta uskoo viranomaisten ja kaupan alan välisiin sopimuksiin Suomessa ja Ahvenanmaalla. Samalla yhdistys kiinnittää huomiota kuluttajiin. Kuluttajilla on merkittävää valtaa, mikäli he muuttavat muovipussien käyttötottumuksiaan.

Ahvenanmaan maakunnan hallitus

Maakunnan hallitus viittaa Ahvenanmaan elinkeinoelämän kanssa vuonna 2015 solmittuun sopimukseen alle 50 mikrogramman paksuisten muovipussien määrän vähentämisestä. Sopimuksen vaikutusta arvioidaan kolmen vuoden kuluttua, jonka jälkeen päätetään myös mahdollisista lisätoimista. Maakunnan hallitus varoittaa uskomasta siihen, että biohajoavat muovipussit olisivat yksin ratkaisu muoviongelmaan, koska seurauksena voi olla uusien ja mahdollisesti kalliiden keräysjärjestelmien käyttöönotto biohajoaville muovipusseille.

Ahvenanmaan maakunnan hallitus, kalastustoimisto

Kalastustoimisto huomauttaa, että mikromuovien vaikutuksista ei ole olemassa vielä riittävästi tietoa. Se suhtautuu kuitenkin myönteisesti kaikkiin toimiin, joilla mikromuovien määrää meressä voidaan vähentää.

Ahvenanmaan luonto- ja ympäristöyhdistys (Ålands Natur och Miljö)

Yhdistys tukee kolmea että-lausetta. Muovipussien kieltä, jota tiukennetaan asteittain, lisää niin tuottajien kuin kuluttajien tietoisuutta asiasta.

Kristina Enders, Tanskan teknillisen yliopiston kansallinen vesiluonnonvarojen laitos (DTU Aqua)

Endersin mukaan pelkkä muovipussien kieltä ei yksin riitä, vaan sen ohella hän suosittaa myös ympäristökustannuksia vastaavien ympäristömaksujen ottamista käyttöön.

Norjan luonnonsuojeluliitto

Luonnonsuojeluliitto on lähettänyt Norjan hallitukselle ehdotuksen merten roskaantumista koskevasta toimintasuunnitelmasta.

Tanskan muoviteollisuus

Muovin todetaan olevan hyödyllinen ja arvokas materiaali, jota tulee kierrättää jatkossa entistä tehokkaammin. Muoviteollisuus haluaa kuitenkin kyseenalaistaa 50 mikrogramman viitearvon muovipusseissa muun muassa siksi, että tanskalaisissa ruokakaupoissa muovipussit ovat paksuudeltaan 40 mikrogrammaa. Asiakas maksaa yhdestä muovipussista noin 3,5 Tanskan kruunua. Hyvälaatuisia muovipusseja voi käyttää monta kertaa. Kieltojen sijaan muoviteollisuus suosittaakin oikeaa tiedotusta ja hinnoittelua sekä tehokasta ja toimivaa järjestelmää jätteenkäsittelylle ja -keräykselle. Biohajoavien muovipussien käyttöä ei voida suositella, sillä se voi johtaa vain uusiin ongelmiin. Muoviteollisuus muistuttaa analyyseista, joiden mukaan muovipussit voivat olla paperisia tai puuvillasta valmistettuja kantokasseja ympäristöystävällisempiä.

Ruotsin luonnonsuojeluyhdistys

Luonnonsuojeluyhdistyksen mukaan ehdotuksen sisältämällä toimenpiteillä ei voida merkittävästi vähentää muovijätteen määrää Pohjolassa. Yhdistyksellä on useita kriittisiä huomioita biologisesti hajoamattomien muovipussien kieltämisestä. Lausunnossa todetaan, että muovipussien pantillisuudella olisi nopea ja selkeä vaikutus muovijätteen määrään.

Tanskan Det Økologisk Råd- ja Plastic Change -järjestöt

Molemmat suhtautuvat muovipussien kieltoon kriittisesti. Pohjoismaiden neuvoston suositellaan edistävän kannustinjärjestelmiä, joiden avulla voitaisiin edistää muovin kierrätystä. Toimet tulee myös kytkeä osaksi EU:n valmistelemaa kiertotalouslain-säädäntöä. Järjestöt toteavat, että yksi muovijätteen lähde on tekstiilien sisältämät synteettiset kuidut ja että niiden merkitystä on aliarvioitu.

Ruotsin luonnonsuojeluvirasto (Naturvårdsverket)

Luonnonsuojeluvirasto peräänkuuluttaa lisätietoa ennen kuin se voi ottaa kantaa ehdotukseen. Se muistuttaa Ruotsissa hyväksytystä asetuksesta, jonka mukaan muovipussien käyttöä pyritään vähentämään³. Vuodesta 2018 lähtien muovipusseista aletaan kerätä tilastotietoa. Sen perusteella Ruotsin luonnonsuojeluvirasto seuraa kehitystä ja arvioi, ylittääkö Ruotsi tavoitteeseen, jonka mukaan ohuiden muovipussien käyttöä tulee vähentää. Tarvittaessa se ehdottaa lisätoimia tavoitteeseen pääsemiseksi. Yhdistyksen mukaan pelkkä biologisesti hajoamattomien muovipussien kieltö voi johtaa epätoivottuihin ja ennakoimattomiin vaikutuksiin. Muiden muovipussien käytöstä poistamiseen liittyvästä kannustinjärjestelmästä luonnonsuojeluvirasto toteaa, että eri materiaalista valmistettujen muovipussien ympäristövaikutusten vertailu on haastavaa. Myös materiaalien tehokas kierrätys on tärkeää ottaa huomioon.

³ Asetus (2016:1041): 9 § Ruotsin luonnonsuojeluviraston tulee 7 §:ssä ilmoitettujen tietojen perusteella valvoa sitä, että muovipussien käyttö vähenee ja että ohuiden muovipussien käyttö on 31. joulukuuta 2019 mennessä enintään 90 muovipussia henkeä kohden vuodessa ja 31. joulukuuta 2025 mennessä enintään 40 muovipussia henkeä kohden vuodessa.

Islannin työnantajajärjestö (Samtök atvinnulífsins)

Työnantajajärjestö tukee ehdotuksen tavoitetta vähentää mikromuovijätteen määrää. Se suosittaa laajempaa kansainvälistä yhteistyötä ja sitä, että kaikkien ehdotusten yhteydessä tehtäisiin tutkimus, jossa analysoitaisiin ehdotuksen vaikutuksia elinkeinoelämän kilpailukykyyn.

Islannin ympäristövirasto (Umhverfisstofnun)

Ympäristövirasto tukee ehdotusta biologisesti hajoamattomien ohuiden muovipussien kieltämisestä, mikäli kieltö toteutetaan asteittain. Virasto viittaa myös tavoitteeseen, jonka mukaan muovipusseja käytettäisiin vuoden 2025 loppuun mennessä enintään 40 muovipussia henkilöä kohden, sekä aihetta koskevaan EU-direktiiviin 2015/720/EU. Virasto ei kuitenkaan tue nykyuotoista ehdotusta kannustinjärjestelmästä, jonka avulla myös muiden muovipussien käyttö kiellettäisiin. Tavoitteena tulee olla käytön vähentäminen, mutta ei kieltäminen. Ympäristövirasto kannustaa käymään muiden Itämeren alueen maiden kanssa vuoropuhelua ohuiden muovipussien kiellosta, mutta muistuttaa kyseessä olevan globaali haaste.

Islannin teollisuusalan liitto (Samtök Iðnadarins)

Teollisuusalan liitto ei kannata ehdotusta muovipussien käytön kieltämisestä. Koska aiemmin on jo päätetty toimenpiteistä, joiden avulla ohuiden muovipussien käyttöä voidaan rajoittaa, tässä vaiheessa on syytä odottaa niiden tuloksia.

Ruotsin meri- ja vesiviranomainen

Ruotsin meri- ja vesiviranomainen viittaa tuoreeseen asetukseen, joka koskee vähintään 15 mikrometrin paksuisia muovipusseja. Se myös toteaa, että biohajoavat muovipussit eivät ole täysin korvaava vaihtoehto perinteisille muovipusseille, sillä hajoamisprosessi ei tapahdu tarpeeksi nopeasti, mikä on meriympäristön kannalta ongelmallista. Mitä tulee muovipussien kieltöä koskevaan vuoropuheluun muiden Itämeren alueen maiden kanssa, meri- ja vesiviranomainen viittaa Itämeren suojelukomission (HELCOM) alueelliseen toimintaohjelmaan merten jätekuormituksen vähentämiseksi. Se on hyvä lähtökohta jatkotyölle.

Valiokunnan näkemykset

Muovi on hyödyllinen materiaali, jonka avulla voidaan pidentää elintarvikkeiden säilyvyyttä ja tehostaa tavaroiden kuljetusta. Muovia paremmista vaihtoehtoista on myös pulaa. Samalla muovijäte on vakava ympäristöuhka, ja luonnonvaroja hukkaantuu paljon, koska sen kerääminen on puutteellista.

Muovijäte on globaali ongelma. YK:n ympäristöohjelma UNEP raportoi, että muovia tuotettiin vuonna 2013 yhteensä 300 miljoonaa tonnia. Osa muovista päätyy mereen, jossa se ei hajoa⁴. Tämä aiheuttaa ympäristökustannuksia, jotka ovat suuruudeltaan noin 13 miljoonaa Yhdysvaltain dollaria vuosittain. Mutta kuten yleensä, ongelma ei

⁴ Arviolta 4,8-12,7 miljoonaa tonnia muovijätettä päätyy maailman meriin vuosittain. Jambeck, J.R., Geyer, R., Wilcox, C., Siegler, T.R., Perryman, M., Andrady, A.L., Na-ryan, R., Law, K.L., 2015. Plastic waste inputs from land into the ocean. *Science* (80-.). 347, 768 -771.

ole ratkaistavissa yksin globaalisti. Haasteeseen vastaaminen vaatii globaalien, alueellisen, kansallisen ja paikallisen tason ratkaisuja.

Kansainvälisen luonnonsuojeluliiton (IUCN) uudessa raportissa todetaan, että 98 prosenttia meriin päätyneestä mikromuovista on peräisin maalla tapahtuvasta toiminnasta. Valtaosa mikromuovista on peräisin synteettistä materiaalia olevista tekstiileistä ja autonrenkaista. Muovijätteen määrä merissä vastaa samaa kuin jos kaikki maailman ihmiset heittäisivät yhden tyhjän muovipussin mereen joka viikko⁵.

Norjan suurkäräjillä 25. tammikuuta 2017 pitämässään kokouksessa valiokunta päätti, että kosmetiikassa käytettävän mikromuovin kieltöä koskeva osa keskiryhmän ehdotuksesta sisältyy jäsenehdotuksen A 1692/hållbart käsittelyyn.

Valiokunta toteaa useimpien ympäristöjärjestöjen ja julkisten laitosten lausuntoavastuksien kyseenalaistavan sen, että biologisesti hajoamattomasta materiaalista valmistetut muovipussit kiellettäisiin. Kiellon pelätään lisäävän biologisesti hajoavan muovin käyttöä, mikä ei ole paras mahdollinen ratkaisu ja voi johtaa uusiin hankaliin haasteisiin. Monet suhtautuvat myös kielteisesti ehdotukseen kannustimista, joiden avulla päästäisiin eroon vähittäiskaupassa käytettävistä muovipusseista ja tarjottaisiin kuluttajille muita kestäviä vaihtoehtoja. Tätä perustellaan sillä, että muovi on hyödyllinen materiaali ja jäteongelmaa voidaan helpottaa tehokkaiden kierrätysjärjestelmien avulla.

Valiokunta toteaa, että EU-direktiivi⁶ velvoittaa Pohjoismaat vähentämään ohuiden muovipussien käyttöä, mutta ei anna käytännön toteutusohjeita. Direktiivin täytäntöönpano on jo aloitettu Pohjoismaissa, ja kukin maa toteuttaa sen omalla tavallaan. Täytäntöönpanosta ei vielä ole liiemmin kokemuksia. Valiokunta toteaa, että Islanti ja Ahvenanmaa suunnittelevat tiiviissä yhteistyössä elinkeinoelämän toimijoiden kanssa toimia muovipussien käytön vähentämiseksi. Onkin mielenkiintoista seurata näiden toimien vaikutusta.

Valiokunta toteaa useiden tahojen ilmaiseen huolensa siitä, että tavalliset muovipussit korvataan biohajoavaa materiaalia olevilla muovipusseilla, sillä tämä voi vaikeuttaa muovin kierrätystä. Lisäksi biohajoavatkin materiaalit voivat kuormittaa luontoa.

⁵ Primary Microplastics in the Oceans: a Global Evaluation of Sources, kirjoittajat: Julien Boucher, Damien Friot, 2017, IUCN International Union for Conservation of Nature and Natural Resources. Johdannossa lukee muun muassa seuraavasti:

Ylivoimainen enemmistö mikromuovijätteestä (98 %) on peräisin maalla tapahtuvasta toiminnasta. Vain kaksi prosenttia on peräisin merellä tapahtuvasta toiminnasta. Valtaosa mikromuovihukkasista on peräisin synteettisten tekstiilien pesusta sekä autonrenkaista ajon yhteydessä irtoavista hiukkasista. Valtaosa valtameriin päätyvästä muovista johtuu tuotteiden käytöstä (49 %) tai niiden huollosta ja ylläpidosta (28 %). Muovit päätyvät valtameriin pääasiassa hule- ja valumavesinä (66 %), jätevesien käsittelyjärjestelmien kautta (25 %) sekä ilmaitse (7 %).

⁶ Euroopan parlamentin ja neuvoston 29. huhtikuuta 2015 antama direktiivi (EU) 2015/720 pakkauksista ja pakkausjätteistä annetun direktiivin 94/62/EY muuttamisesta ohuiden muovisten kantokassien käytön vähentämiseksi. Ohuiksi muovisiksi kantokasseiksi määritellään muovipussit, joiden paksuus on alle 50 mikrometriä.

Valiokunta huomauttaa, että Itämeren suojelukomissiossa (HELCOM) tehdään jo yhteistyötä merten jätekuormituksen (ml. muovi) vähentämiseen tähtäävän toimintaohjelman toteuttamiseksi. Lisäksi haasteeseen liittyy globaali ulottuvuus, joka edellyttää toimia sekä EU:lta että keskeisiltä YK:n elimiltä.

Edellä mainitut näkökohdat huomioiden jäsenehdotusta ei voida tukea sen nyky-muodossa.

Valiokunta toteaa, että Pohjoismaiden ministerineuvoston raportin *Economic Policy Instruments for Plastic Waste* mukaan muovijätteen määrä kaikissa Pohjoismaissa on yhteensä miljoona tonnia vuodessa. Siitä 680 000 tonnia koostuu pakkausmuovista ja 360 000 tonnia teollisuuden jätteestä. Noin 40 prosenttia teollisuuden muovijätteestä ja noin 30 prosenttia pakkausmuovista kierrätetään. Kierrätykseen päätyvän materiaalin määrä vaihtelee eri Pohjoismaissa. Tanska johtaa teollisuudessa syntyvän muovijätteen uusiokäyttöä kierrättämällä siitä 50 prosenttia. Norjassa taas kierrätetään eniten muovipakkauksia (40 prosenttia). Raportissa kuvaillaan myös, miten materiaalien uusiokäyttöä voidaan lisätä taloudellisten kannustimien avulla.

Valiokunta on jo pitkään tehnyt työtä yhteispohjoismaisen panttijärjestelmän luomiseksi, ja Pohjoismaat ovat saaneet myönteisiä kokemuksia alumiinitölkkien ja kierrätysmuovipullojen (PET) kierrätykseen luoduista panttijärjestelmistä. Valiokunnan mielestä Pohjoismaiden on syytä hyödyntää näitä kokemuksia ja kehittää sekä teollisuuden että kotitalouksien muovijätteen keräämiseen tähtääviä kokeiluja.

Valiokunta muistuttaa, että Pohjoismaat ovat sitoutuneet lisäämään materiaalien uusiokäyttöä, johon kuuluu myös muovijäte. Kaikissa Pohjoismaissa on käytössä useita paikallisia kannustinjärjestelmiä muovipussien käytön vähentämiseksi. Yhteistyötä tehdään usein elinkeinoelämän kanssa.

Valiokunnan mukaan useat maat ovat jo pidempään kieltäneet muovipussien käytön. Näiden maiden kokemuksia olisikin hyvä hyödyntää, kun Pohjolassa pyritään vähentämään muovijätettä.

Tämän perusteella valiokunta ehdottaa muutoksia jäsenehdotuksen että-lauseisiin.

Tukholmassa 3. huhtikuuta 2017

Christian Poll (ALT)
Irene Johansen (A)
Jan-Erik Messmann (DF)
Jan Lindholm (MP)
Staffan Danielsson (C)

Susanna Koski (kok.)
Suzanne Svensson (S)
Teitur Björn Einarsson (Sj.)
Thomas Finnborg (M)
Valgerður Gunnarsdóttir (Sj)